

WSOY

TUOMAS KYRÖ

MIELENSÄPAHOITTAJAN
SUOMI



TUOMAS KYRÖ

MIELENSÄPÄHOITTAJAN SUOMI

100 TAVALLISTA VUOTTA



WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIO - HELSINKI

© TUOMAS KYRÖ 2017

ISBN 978-951-0-42110-9

PAINETTU EU:SSA

Mummuille ja papoille
kiitos
1901–2015

7.3.1999

Taas saamme avata uuden säästötilin. Meidän perheeseen syntyi tyttö, kolmas lapsen lapsi, missä vaiheessa omista vauvoista kasvoi aikuisia?

Saisi pysyä terveenä, mitään muuta minä en toivo. Toivon minä vähän. Osaisipa tykätä, kun täytyy, ja osaisipa sanoa lujasti vastaan, kun on sen aika.

Tahtoisin kertoa lapsille sen minkä itse unohdan. Se mikä minusta katoaa, voisi muuttua hänessä tiedoiksi, taidoiksi ja ajatuksiksi.

Elämä jatkuu vaikka se päättyy, meidän tarinamme seuraavissa polvissa. Pappi sanoi niin saarnassa, vaikka kyllähän minä sen itsekin ymmärsin. Ihmississä on se sama mikä taikinassa, se juuri.

1917 ITTENÄISYYS

Kyllä minä niin mieleni pahoitin, kun marketista ei saa sianpäättä. Kylpyvaahtoa saa, yrttpuskia saa, soijajukurttia saa, romantiikkakirjallisuutta saa, pankkilainaa saa, viiruksen saa, uusia vaikutteita saa. Mutta saako sylttyä? Kyllä ei saa.

Olimme ruokaostoilla pojantytären kanssa. Hän oli tullut luokseni lukemaan ylioppilaskirjoituksiin. Likka oli jättänyt hipaisupuhelimenkin kotipuoleen, ettei mikään häiritsisi, kun päähän painuvat asiat, jotka heti kokeen jälkeen unohtuvat.

Likka kertoi nähneensä sikojen päitä lämpimän maan kauppahallissa lomamatkalla. Omenat oli suussa ja kauppa kävi kun kumarat viiksekkäät naiset tahtoivat pään patoihin. Sen jälkeen hän oli ryhtynyt vegaaniksi, joka on minulle aivan vieras puolue.

Ostimme jäätelöt, minulle lehmänmaitoisen ja hänelle soijanmaitoisen ja kävelimme jokirantaan, oli harvinaisen leuto kevätpäivä keskellä talvea. Siinä on

penkki, mistä näkee sen pyöreän kuusikon. Kysyin tiesikö likka, että meillä on ollut Sianpää presidenttinä. Hän ei muistanut muita päitä kuin Kaljupään. Kerroin kuinka asiat menivät. Olen Pikkujättiläisestä lukenut, vanhemmiltani kuullut, riittävän elämän elänyt ja ihmistä tutkinut.

Kansakunnan syntymä on kuin ihmisen syntymä. Siihen kuuluu näitä: odotusta, pelkoa, verta, itkua ja kiitollisuutta. Suuria sanoja, jotka löytävät kokonsa vasta, kun ruvetaan elämään tavallisia päiviä eikä itenäisyyspäiviä.

Kun Suomi itsenäistyi, maailma soti ja Venäjänmaalla touhuttiin helmikuun vallankumousta. Leenin raotti ovea, josta Suomi livahti ulos. Joulukuun kuudentena vuonna seitsemäntoista Per Evind pääsi lukemaan itsenäisyysjulistuksen. Mutta kuka kirjoittaa sikapäiden ja koiranleukojen puheet ja julistukset? Kyllä ei Nasaretilais-Jeesus kirjoittanut itse Vuorisaar-
naa. Epäilen, että oli kolmastoista opetuslapsi, joka laittoi kaislapaperille ne sanat, jotka kansa on tahtonut profeetan suusta kuulla.

Likka laski, että minun äitini oli yhdeksäntoista, kun Suomi itsenäistyi. Hän mietti äitini elämää silloin ensimmäisenä itsenäisyyspäivänä. Muuttuiko maan politiikka ja viralliset kielet ihan heti. Arvelin, että hetken viipyi hymy hampaattomassa suussa, mutta sen jälkeen odotti joulukuun seitsemäs päivä, aamulypsy ja kaikki tiistait.

Maan ja lasten itsenäistyminen on saman sorttista hommaa. Hyvinkin saattoi bolsevikki-Venäjä ajatella niin kuin minä pojistani, että johan on aikakin astua Kuusisen Linja-Bussiin ja omaan elämään. Vai ajatteleko Venäjä niin kuin emäntä, että surku tulee, kun omat pikkupojat muuttavat opiskelijalaatikkoon syömään säilykeruokia.

Pojiltani en sitä kysynyt eikä Leenini vastannut, kun koputtelin mauseleumissa akvaarion kanteen. Mutta luulenpa Leeninin esittäneen höveliä ja ajatelleen, että kunhan tunnustaa naapurin itsenäisyyden niin sen jälkeen suomalaiset hoitavat itse oman vallankumouksensa ja palaavat äiti-Venäjän syliin. Kyllä laski väärin.

Likka kiitti ajatuksistani ja lupasi käyttää niitä reaalikokeen vastauksissa. Mielestäni niitä saa ja pitää käyttää muuallakin, kuten väärissä porukoissa, joihin oikeat ihmiset aina silloin tällöin ajautuvat.

1918 KEINOSIEMENTÄJÄ VAI KULKURI

Kyllä minä niin mieleni pahoitin, kun omia tapettiin. Toiset oli punaisia ja toiset valkoisia, vaikka ihan saman värinen on sysisuomalainen aina ollut. Sian värinen. Kädet kuin lapiot ja silmissä lehmän katse. Kun mennään saunaan, niin varmasti ei erota onko lahtari, työläinen, pappi, keinosiementäjä vai kulkuri. Savusaunassa ei erota, hikoako siellä sika vai seinä.

Kyllä tiedetään, miksi valkoinen armeija kukisti punakaartit. Ei siksi, että jääkärit koulutettiin Saksassa vaan siksi, että jääkärit hiihtivät merenkurkun yli Ruotsiin. Se tekee kuusisataa kilometriä elikkä kymmenen kertaa meiltä Puropajun joelle. Kerran pääkaupunkiin ja takaisin, vaikka en minä tiedä miksi sinne pitää aina mennä. Nuori mies, joka on valmis hiihtämään sellaisen matkan, kestää upseerien äksee-raukset, emäntien moitteet ja omasta hölmöydestä johduttavat päänsäryt hautaan saakka.

Kyllä on jääkäri liikkeen tärkein sana se liike, mutta polttomoottorin kehittymiseen liike päättyi. Armeija marssii auton penkeillä istuen. Nuorisoa ja vanhuksia kuljetetaan taksilla.

Aina kun pienessä maassa soditaan, isot touhuavat taustalla. Antavat ruskeita kirjekuoria, salakuljettavat pyssyjä ja tyrkyttävät mielipiteitään. Vuonna kahdeksantoista venäläiset tukivat punaisia ja saksamannit valkoisia. Mutta rintamalinjan molemmin puolin oli toisiaan ampumassa ihan tavallisia perunaneniä, jotka ymmärsivät kuolemanpelon ja nälän. Osa myös sankariksi pyrkimisen.

Tappamisen tauoilla vedotaan niin ylös, ettei siellä mitään ole. Jumalaan, kaikkiin maailman proletaareihin, sosiaalidemokratiaan. Niin kauan ammutaan, kun on ammuksia. Kun ne loppuvat, sohitaan pistimillä. Kun pistimet ovat tylsät, heitellään kiviä. Kun kivet loppuvat, on häviäjällä edessään vankileiri, teloitusrivi, kolmen sukupolven katkeruus ja surumieliset laulut. Mutta mitä enemmän pidetään vihaa, sitä pidempään urakat seisovat. Parempi olla muistelematta, parempi puhua säästä.

Lähetin Khomeinin Ajatollahille, Husseinin Saddamille ja pohjoisirlantilaisille pommihulluille monta kirjettä. Kysyin mikseivät keskity jälleenrakentamiseen, eivätkö ymmärrä kuinka paljon olisi kottikärrykoille ja sementtifirmoille töitä sotapaikoissa. Saman verran kuin oli Tampereella vuonna kahdeksantoista.

Minun isäni joutui jommankumman puolen joukkoihin viidentoista vanhana. Hän ei koskaan kertonut kummalle puolelle, koska meillä päin pidetään hankalat asiat sisuksissa.

Ps. Likka löysi valokuvaalikosta kuvan, jossa isä seisoi punaisten rivissä mutta ilman käsivarsinauhaa. Sitteen löytyi toinen kuva, jossa oli kolme valkonauhaista. Hän neljäntenä, ilman nauhaa. En tiedä miksi kuvassa on myös se suuri emakko.

1919 PAIKAN TARINA

Kyllä on pelkästään järkevää käyttää asioita moneen kertaan. Sanomalehdestä saa huonosti kirjoitettujen tekstien jälkeen hyvää paperia huussiin ja sytykettä saunalle. Jukurttipurkista tulee säilytyspaikka pyykkipojille. Venäläisten varuskunnasta tuli vankileiri.

Hennalan leiri tyhjennettiin viimeisistä vangeista lokakuun ensimmäisenä päivänä. Vankien lastenlapset menivät myöhemmin samaan paikkaan sotaväkeen. Varuskunta laukkautettiin, mutta sitten tiilitaloihin majoitettiin niitä Kaksoisvirtain maasta kävelleitä porukoita.

Seuraavaksi sinne perustetaan kukkopilliopisto vanhaan liikuntasaliin, tehdään seinätön suurasunto perunakuoppaan ja kiipeilyseinä vanhan ammusvaraston seinään. Niin kuin ei puita olisi sitä varten. Jos saisi kuunnella yhden paikan tarinat, niin mieluusti Hennalan.

1920 VIIVOTIN

Kyllä minä niin mieleni pahoitin, kun matkalla leipähyllyltä maitohyllylle tarvitaan passi. Marketit rakennetaan niin laajoiksi, että polvissa naksuu ennen hedelmäosastoa. Oli pysähdyttävä ja lähetettävä likka hakemaan tarvitsemamme piimäpurkit. Itse jäin kirjaosastolle hengittämään. Siinä oli ensimmäisenä tarjolla kirja siitä mitenkä kartat ja rajat olivat historian varrella muuttuneet.

Joet ja vuoristot ovat luonnollisia rajoja, mutta semmoinen ei kiinnosta knallipäitä ja sotilashenkilöitä neuvotteluhuoneissa. Mieluummin on käytetty viivointia kuin järkeä. Suoria rajoja on varsinkin Afrikassa, mutta täsmällinen viiva oli meidänkin toisessa käsi-varressa.

Tarton rauhansopimuksessa määrättiin mihin päättyy yksityisomistus, mistä alkaa yhteisomistus. Maa-alueita vaihdettiin niin kuin koululaiset pyyhekummeja taikka miniät mielipidettä. Kyllä vaikuttaa kartasta

katsottuna erinomaiselta kaupalta, koska sisämaasta oli suora yhteys Jäämerelle. Itäinen käsivarsi on kaksisataa kilometriä suoraa viivaa.

Kyllä en usko, että ihmisten kesken oli yhtä selvää jakoa. Oli saamelaisia, norjalaisia, kveenejä, venäläisiä, suomalaisia, kaikkien yhdistelmiä ja yksi Miihkali. Semmoinen on raja-alueiden todellisuus. Veri vaihtuu, tavara vaihtuu, tulee paljon hyvää ja joillekin musta silmä ja avioero. Kun se viivottimella vedetty raja siirtyy todellisuuteen, perheen kiikkutuoli jää kotomaan puolelle ja takka naapurimaahan. Koeta siinä päättää onko oma sielu tämänmaalainen vai tuonmaalainen.

Joskus liukuvat rajat toipuvat parhaiten. Että tämä ei ole enää ihan Ruotsia, mutta ei vielä ihan Suomeakaan. Hankalinta on vanhojen rajojen kaipuu, koska sitä ihminen kaipaa missä se on kasvanut. Se aika jää lauluihin, uniin ja humalan lopputunteihin, vaikka raja olisi piikkilangan takana.

Joskus rajalle rakennetaan muuri. Vikkelä kaveri kaivaa tunnelin sen alitse. Joskus rajan toiselta puolelta löytyy vapaus, joskus halvempaa voita. Veroilla pelataan molemmin puolin. Tupakkia, alkoholia ja polttonesteitä ei veroteta, jonka vuoksi ihmisten oikeuksia verotetaan. Halpa purutupakkiloota kiinnostaa turistia enemmän kuin luonnonerikoisuus taikka kulttuuripyntinki. Ihminen säästää mielestään rahaa, kun tuhlaa aikansa matkustamiseen ja elämänsä etanoliin.

Likka tuli piimälitrojen kanssa takaisin. Sanoin, että hänen olisi pitänyt kuulla mitä olin juuri ajatellut. Likan mielestä ajatustenlukeminen oli hankala toteuttaa, vaikka hänellä onkin luokkansa parhain päättelykyky. Pian aivoihin osataan laittaa sellaisia sähkönippeleitä, että ihmisen ja koneen rajat menettävät merkityksensä. Ei tiedä mihin toinen loppuu ja mistä toinen alkaa, niin kuin Puropajun ja Peräsuon kunnanrajalla, siinä möykyttävän tienpätkän kohdalla.

Ps. Kun minä olin nuori mies, en tarvinnut viivotinta. Sahasin suoraan. Nyt vanhempana oikea käsi tärisee ja käsiala on sotkua.

1921 SALAVIINA-EEVERTTI JA VAIMONSA SAARA

Kyllä minä niin mieleni pahoitin, kun enää ei ole salaviinankeittäjiä. Pilsneripurukat, siikeripurukat ja kirkkaan kiskoajat saavat himoamansa pullot kirkonkylän alkoholiliikkeestä. Verot suoritetaan, haitat tutkitaan ja pullot palautetaan. On halpaa ja sokeroitua. Kaupunkilaiset puhuvat eurooppalaisista juomatavoista. Se tarkoittaa, että jokaisella ihmisellä on lupa lipittää päivittäin. Ennen semmoinen oli sallittua vain jaarleille ja Hammarbergin Antille.

Minun isäni teki suksia ja yksi sesonki oli kaikkia muita parempi, nimittäin kieltolaki. Pontikankeittäjillä piti olla nopeimmat ja kestävimmat sukset.

Menekki oli kovaa, lyhyttä suksea, pitkää suksea, umpihangen suksea, kantavan hangen suksea. Nopeita, kestäviä, kertakäyttöisiä ja monenlaisia voiteita alle.

Isä kertoi salaviinaa keittäneestä Eevertistä ja emännästään Saarasta, jonka Eevertti valitsi hartioi-

den leveyden perusteella. Saara kantoi kolmenkymmenen kilon viljasäkkejä kuin kuivia lumppuja. Heitä yhdisti myös samanmoinen huumori, ruma.

Alkoholista ei koskaan puhuttu sen oikealla nimellä, sen sijasta Eevertti ja Saara sanoivat tarvitsevansa suk-sia paratiisimatkaa varten.

Isä teki nimismiehelle huonompia suksia, että jahti jatkuisi. Isä sai osan palkastaan nesteenä, joka kävi maksuksi yhtä hyvin räätätille, nahkurille ja hautaus-toimistoon. Litralla kirkasta nimismies antoi Eevertille ja Saaralle päivämatkan verran eteen.

Likka arveli, että kieltolaki kannatti suksentekijälle ja salakuljettajille, mutta pääsivätkö kieltäjät tavoit-teeseensa? Loppuiko viinaongelmat? Likka piti koko lakia melkoisena tyhmyytenä, kun ei alkkohoolinhinku lähde ihmisestä kieltämällä, häpeällä eikä pakolla.

Hän on varsin viisas ihminen niin nuoreksi.

Viinan perässä juokseva ja hiihtävä kansalainen ei eroa nykyajan lapsesta, jolta kielletään karamelli. Varmasti kiipeää kurottelemaan keittiön yläkaappia ja aamulla on vatsa kettukarkeista kipeänä. Taikka aivoissa täräh-dys, kun pallilta putosi.

Likan mielestä nykypäivän penikat ja lättähatut olivat kohtuullisempia, koska niiltä ei ollut kielletty karamelliä ja alkkohoolia. Siksi ei päässyt syntymään himoa. Kun kielletty on sallittua, käytetään tarpeen mukaan. Likka oli nähnyt tällaisen todellisuuden vaihto-oppilasvuonaan Australian maassa ja niinä aikoina,

kun he asuivat Belgiassa. Toivon hänen olevan oikeassa.
Epäilin kuitenkin ihmisen kykyä hillitä himojaan.

Ps. Ameriikan kieltolaista hyötyi eniten Kaponen Al.
Tämä paksuposkinen sikariukko, joka oli päästänyt
itsensä lihomaan. Syphilikseen kuoli. Muita syphilikseen
kuolleita: Lenin, Aminin Idi ja Julman Iivana.

SATA ITSENÄISEN SUOMEN VUOTTA, SATA MIELENSÄPAHOITAJAN TARINAA

Mielensäpahoittajan Suomi on Tuomas Kyrön tavallinen suurteos kansakunnan matkasta maaseudulta päällekkäistaloihin. Tangolaulajista euroviisuvoittoon. Lättähatuista hipeiksi, hipeistä jupeiksi. Miehiä kaatuu Kannaksella, Lasse Viren Münchenissä. Jälleenrakentaminen tuhoaa selät, putkiremontti budjetin. Suomalainen lottokone pyörii, Mielensäpahoittaja ei. Hän tarjoilee lukijalle sopivina annoksina myös näkemyksensä niin ystävydestä, yhteistyöstä kuin yksinäisyydestä. Sata hauskaa, koskettavaa ja totista tarinaa kuljettavat lukijan Mielensäpahoittajan saapikkaissa suolta sushibaariin.

”Kyllä minä niin mieleni pahoitin, kun synnyin. Äiti ei muistanut aamulla vai illalla, mutta kahdeksalta. Aurinko paistoi taikka saattoi sataakin.”

Graafinen suunnittelu ja kannen kuvat Mika Tuominen



www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-42110-9